

УДК 336.71

JEL Classification: E 440

ЗОВНІШНІ ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА РИНОК БАНКІВСЬКИХ ПРОДУКТІВ І ПОСЛУГ

Угнівенко Р.Р., аспірант

Рущишин Н. М., к.е.н., доцент

Львівська комерційна академія

Анотація. Однією із важливих і невід'ємних складових сучасної ринкової економіки є ринок банківських продуктів і послуг, який розглядається як специфічна сфера економічних відносин з приводу збалансування попиту і пропозиції на банківські продукти і послуги. Існування даного ринку залежить від великої кількості факторів, які визначають можливість його ефективного функціонування і можуть розглядатися як єдина система. Значний вплив чинять зовнішні фактори, на які неможливо вплинути та змінити зі сторони банків як учасників ринку, однак вони є дієвим інструментом у механізмі регулювання ринку банківських продуктів і послуг та засобом реалізації економічної стратегії країни. Від характеру вирішення питань в економіці країни, банківській сфері залежить ефективність та дієздатність ринку банківських продуктів і послуг, його стан та характер поведінки всіх його сегментів. Стабільність є не лише важливою економічною категорією, а й основою функціонування ринку банківських продуктів і послуг. Відсутність фінансової стабільності як в банківській системі так і в економічній системі держави впливає на стан та розвиток ринку банківських продуктів і послуг.

Механізм забезпечення стабільності функціонування та розвитку даного ринку має бути націлений на мінімізацію негативного впливу зовнішнього та внутрішнього середовища на банківську діяльність, створення передумов ефективної реалізації банківських рішень, оновлення та розширення спектру банківських продуктів і послуг, збільшення клієнтської бази тощо. Тому, питання пов'язані з дослідженням зовнішніх факторів та їх впливу на ринок банківських продуктів і послуг є одним з вагомих та актуальних.

Ключові слова: ринок банківських продуктів і послуг, зовнішні фактори впливу, облікова ставка, індекс інфляції, курс валют, міжнародні кредити.

EXTERNAL FACTORS INFLUENCING THE MARKET BANKING PRODUCTS AND SERVICES

Roksolana Ugnivenko, postgraduate

Nadia Rushchyslyn, PhD in Economics, Assistant Professor

Lviv Academy of Commerce

Summary. One important and integral part of the modern market is the market economy of banking products and services, seen as a specific sphere of economic relations on the balance of supply and demand for banking products and services. The existence of this market depends on many factors that determine the possibility of its effective functioning and may be seen as a single system. Exert considerable influence of the external factors that cannot influence and change on the part of banks as market participants, but they are an effective tool in the mechanism of regulation of the market of banking products and services and means of implementing economic strategy. The nature of the issues in the economy, banking on the effectiveness and capacity market banking products and services, its characteristics and behavior of all its segments. Sustainability is not only an important economic category, but also the basis for the functioning of the market of banking products and services. The lack of financial stability in the banking system and the economic system of the country affect the status and development of banking products and services.

The mechanism and ensure the sustainability of the development of the market should be aimed at minimizing the negative impact of external and internal environment, banking and creating preconditions for effective banking solutions implementation, updating and expanding the range of banking products and services, increase customer base and so on. Therefore, issues related to the study of external factors and their impact on the market of banking products and services is one of the important and urgent.

Keywords: market banking products and services, external factors influence the discount rate, inflation rate, exchange rate, international loans.

Постановка проблеми. Ринок банківських продуктів і послуг нерозривно пов'язаний з розвитком банківської системи, оскільки її стабільність дозволяє ринку ефективно розвиватися. Тому визначення факторів впливу на даний вітчизняний ринок на сьогодні є надзвичайно актуальним завданням, оскільки дозволить виявити причини, які перешкоджають чи, навпаки, стимулюють розвиток цього ринку, а також допо-

може сформувати ступінь їх впливу, щоб забезпечити ефективність його зростання в майбутньому. Зважаючи на це, саме врахування зовнішніх чинників впливу на ринок банківських продуктів і послуг, повинно бути однією з найсуттєвіших та найнеобхідніших умов для подальшого його функціонування, формування попиту і пропозиції на ньому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчення питань розвитку та функціонування ринку банківських продуктів і послуг, дослідженням чинників, які впливають на стабільність даного ринку проводять різні вчені та економісти, проте ці питання не мають конкретного узагальнення. Зокрема, визначенням впливу зовнішніх факторів на даний ринок займаються такі вчені: Вишнякова І.В., Ковальчук К.Ф., Лагутін В.Д., Савчук Л.М., Сокиринська І.Г. та інші.

Невирішені складові загальної проблеми. Дослідження впливу зовнішніх факторів на функціонування та стан ринку банківських продуктів і послуг (на рівновагу між попитом і пропозицією).

Формулювання цілей статі. Метою статті є окреслення та дослідження зовнішніх факторів впливу на ринок банківських продуктів і послуг та діяльність банківських установ.

Виклад основного матеріалу дослідження. На ринку банківських продуктів і послуг під впливом різних зовнішніх та внутрішніх факторів формуються попит та пропозиція. Одними з основних зовнішніх чинників, які мають значний вплив на даний ринок є облікова ставка НБУ, індекс інфляції, валютний курс, міжнародні кредити тощо.

Банківські установи сьогодні як незалежні економічні суб'єкти, самостійно встановлюють рівень відсоткової ставки за кредитами, що пропонуються клієнтам і який залежить від попиту та пропозиції на кредитному ринку України та рівня облікової ставки НБУ (рис.1).

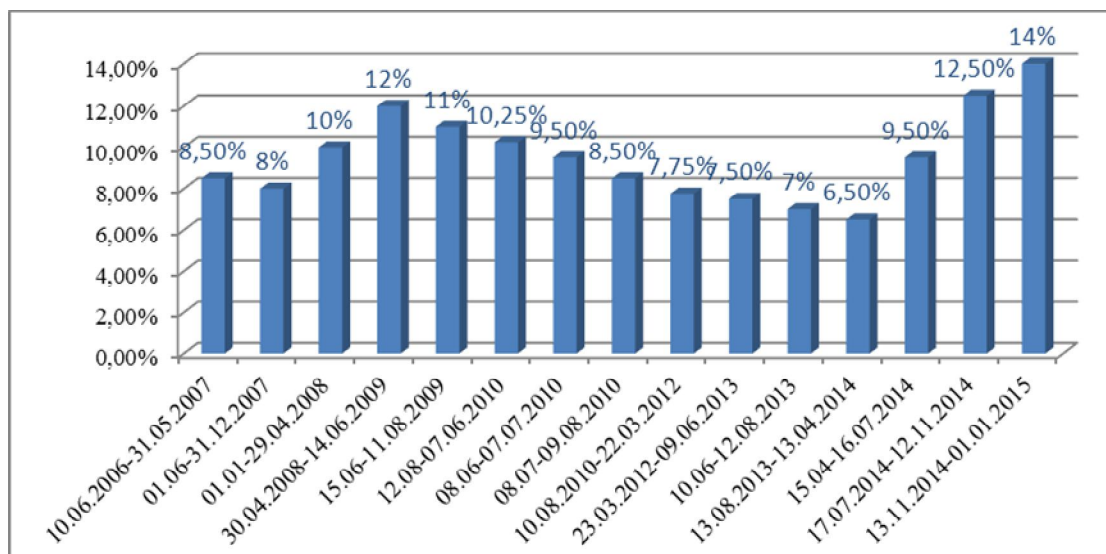

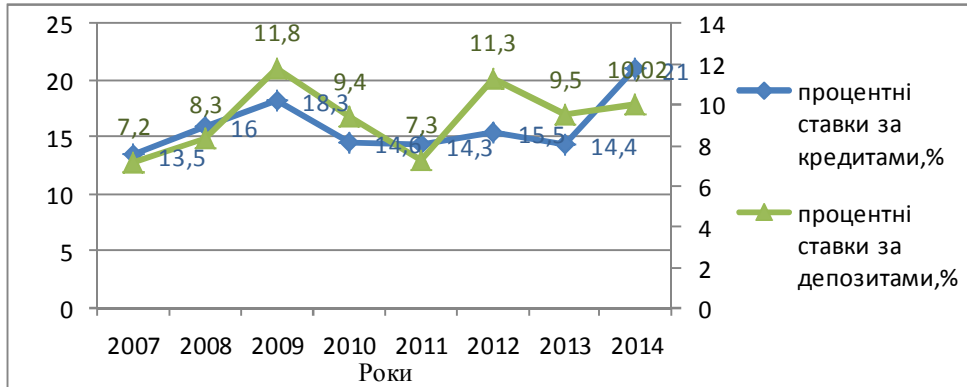
Рисунок 1 – Облікова ставка НБУ (1993-2014 рр.)

Джерело: складено на основі [1]

У 2007 році коливання рівня облікової ставки НБУ були незначними не більше 0,5% і станом на 31.12.2007 р. він склав 8,0%. Проте у 2008 році облікова ставка зростала два рази на 2% і на кінець року становила 12%, що пов'язано із розгортання фінансової кризи.

З червня 2009 року відбулося поступове зниження облікової ставки і вже на кінець року вона склала 10,25%. З початку 2010 року НБУ знизив облікову ставку вже вчетверте: з 10,25% до 9,5% річних, 08.07.2010р. до 8,5%, 10.08.2010р. до 7,75%, а 23.03.2012р. до 7,5% і протрималась вона на цьому рівні до 09.06.2013р. Проте рівень облікової ставки НБУ продовжував поступово знижуватися до квітня 2014 року і склав 6,5%, але з 15.04.2014 зріс до 9,5%, а 17.07.2014 закріпилась на рівні 12,5%, а продовжила зростати 13.11.2014 до 14%, що було пов'язано із економічними і політичними змінами в країні.

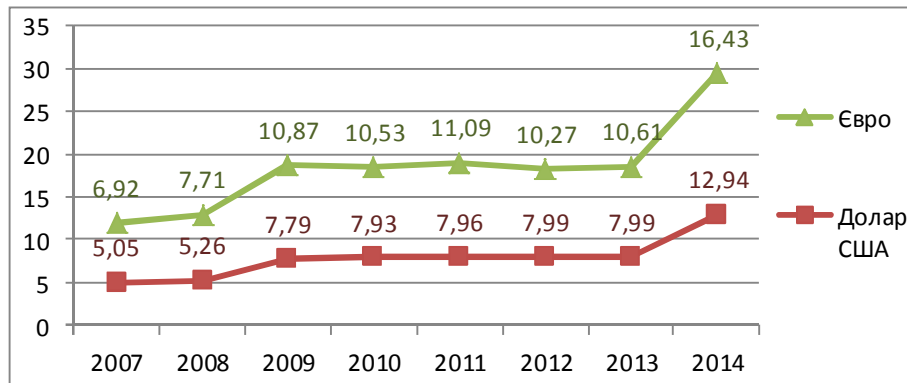
Так, підвищення центральним банком облікової ставки веде до зростання процентних ставок комерційних банків за кредитами і депозитами (рис. 2). Так підвищення процентних ставок за депозитами відбулось у наступних роках 2008 – 8,3%, 2009 – 11,8%, 2012 – 11,3% та 2014 – 10,2%, а за кредитами підвищення відбулось в тих самих роках і становило 16%, 18,3%, 15,5% та 21% відповідно. У цих умовах для суб'єктів економіки зростає привабливість розміщення коштів на депозитах у банківських установах у зв'язку із збільшенням їх дохідності, а для банків зростає привабливість прямого кредитування суб'єктів економіки у зв'язку зі зростанням вартості кредитування.

Рисунок 2 – Середньозважені процентні ставки за кредитами і депозитами за 2007-2014рр.

Джерело: складено на основі [2]

Сьогодні комерційні банки проводять операції з іноземними валютами, результат яких залежить від коливань валютного курсу. Зміну офіційного курсу гривні до долара США та євро, встановлений Національним банком України відображено на рис. 3.

Рисунок 3 – Офіційний курс гривні до долара США та євро, встановлений Національним банком України за 2007-2014рр.

Джерело: складено на основі [2]

У 2007 році курс долара та євро був найнижчий 5,05 грн./дол. та 6,92грн./євро відповідно, у порівнянні з наступними роками, що було сприятливим для зростання депозитних та кредитних продуктів на ринку банківських продуктів і послуг, а саме збільшення коштів залучених банком на депозити (рис. 4) та збільшення надання кредитів фізичним і юридичним особам (табл.1).

Починаючи з 2008 року національна валюта щодо долара США та євро суттєво девальвувала, про що свідчить зміна курсу валют, так у 2007 р. один долар США коштував 5,05 грн., а в 2008р. вже 5,26 грн., а євро 7,71грн. та 10,87грн.

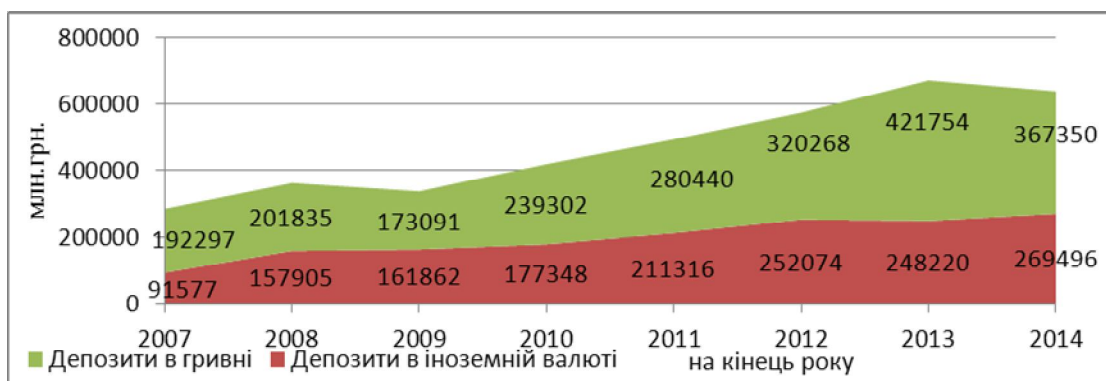

Рисунок 4 – Динаміка депозитного портфеля банків України в розрізі валют за 2007-2014рр.

Джерело: [3]

Таблиця 1 – Динаміка кредитного портфеля банків України за 2007-2014рр.

Показники	На 01.01.2008р	На 01.01.2009р	На 01.01.2010 р	На 01.01.2011 р	На 01.01.2012р	На 01.01.2013р	На 01.01.2014р	На 01.01.2015р
Кредитний портфель банків України	430052037	741815978	750536379	840030448	813863749	694381045	799227946	873610836

Джерело: складено на основі [4]

Високий рівень девальвації національної валюти були зумовлений різними чинниками: дефіцит платіжного балансу, інфляція, високий рівень доларизації економіки, а також світовою фінансовою кризою 2008-2009рр., наслідки якої негативно відбилися на стан ринку банківських продуктів і послуг. В цей період відбувся вплив коштів з банківського сектору, зокрема зменшення обсягу залучення коштів на депозити у гривнях та іноземній валюті (рис. 4). Проте кредитний портфель комерційних банків мав тенденцію до росту і в 2008р. у порівнянні з попереднім роком зріс на 311753941тис.грн. (табл.1).

Проте за період 2010 - 2013рр. відбулася стабілізація курсу національної валюти відносно долара США та євро, що дозволило банкам відновити довіру клієнтів, збільшити залучення коштів на депозити у національній та іноземній валюті, розширити кредитування фізичних та юридичних (кредитний портфель банків України зріс на кінець 2013р. до 799227946 тис. грн.).

Починаючи з 2014 року відбувається різка девальвація гривні відносно долара США та євро, так в 2014році долар становив 12,94 грн./дол. та євро – 16,43грн./євро, а в січні 2015 року офіційний курс НБУ сягнув 15,89 та 17,87 відповідно. Як наслідок, відбулося дострокове вилучення коштів з депозитних рахунків фізичними і юридичними особами в національній та іноземній валюті (у 2013р. порівняно з 2014р. депозити у національній валюті знизились на 8,5%, а в іноземній валюті – зросли лише на 8%), зменшення, за складних економічних умов, темпів росту наданих кредитів фізичним та юридичним особам, особливо в іноземній валюті та . Так, кількість наданих кредитів юридичним особам станом на 01.01.2015р. склала 145792122тис.грн., з них 41,1% в іноземній валюті, а фізичним особам – 727818714тис.грн, в тому числі в іноземній валюті 47,4%, що пов'язано із економічною кризою в країні, інфляцією, коливаннями курсу валют, зменшенням довіри клієнтів до банку тощо.

Наступним зовнішнім чинником впливу на ринок банківських продуктів та послуг є одержання міжнародних кредитів на різноманітні потреби країни від міжнародних організацій, іноземних банків та країн. До основних кредиторів України відносять: Міжнародний валютний фонд, Європейський банк реконструкції та розвитку, Міжнародний банк реконструкції та розвитку, Євросоюз та інші.

В результаті багаторічної співпраці України з Міжнародним валютним фондом, який є сьогодні найважливішим кредитором, Національний банк України отримав 55 млрд. дол. з вересня 1992 року до сьогодні. У 2014 року рада директорів МВФ затвердила дворічну кредитну програму для України, в якій зазначається виділення кредиту на суму 17 млрд. дол. Умовами отримання даної позики є: економічні реформи, в т.ч. стабілізація банківського сектору, гнучке курсоутворення тощо [2].

Ще одним позичальником для України є Європейський банк реконструкції та розвитку, який інвестує в конкретні проекти, що пов'язані із розвитком малих та середніх підприємств. Відповідно до укладених між ЄБРР та НБУ кредитних угод, надав переуступлені кредити з коштів кредитних ліній банкам-учасникам для подальшого фінансування субпроектів. Загалом протягом періоду 1995-2010 рр. в рамках обох кредитних ліній з урахуванням револьверного використання коштів банками-учасниками було надано довгострокових субкредитів на 218,4 млн. дол. та мікро-кредитів на 1,325 млрд. дол., що охоплює позики профінансовані банками-учасниками за рахунок власних коштів у відповідності з вимогами кредитних ліній. В рамках кредитних ліній ці банки, крім фінансової підтримки, також отримали значний обсяг технічної допомоги у запровадженні процедур мікрокредитування та його розвитку [2].

Світовий банк в межах проекту "Розширення доступу до ринку фінансових послуг", що передбачає розвиток економіки регіонів та інфраструктури фінансово-кредитного ринку в сільській місцевості, а також розвиток ринку муніципального кредитування, надав позику на 150 млн. дол. США з п'ятирічним пільговим періодом, протягом якого не сплачувалася основна сума боргу, та терміном повернення 20 років. Ця сума призначалась для кредитування малого та середнього бізнесу через уповноважені банки.

Німецько-Український Фонд (НУФ) є фінансовою установою особливого виду, створеною на виконання: Програми Федерального Уряду Німеччини "ТРАНСФОРМ" з підтримки процесу реформ в Україні підписаних між НБУ та німецькою Кредитною Установою для Відбудови для підтримки мікро, малого та середнього підприємництва (ММСП) в Україні. НУФ надає кредити відібраним банкам-партнерам для подальшого кредитування ММСП, що відповідають вимогам НУФ, з метою фінансування інвестицій. Банки ставши партнером НУФ отримують доступ до його кредитних ресурсів за всіма діючими та майбутніми програмами і проектами НУФ, а також на свій розсуд визначає програми НУФ, в яких бажає брати участь, що дає змогу банку підвищити свій кредитний рейтинг на ринку банківських продуктів і послуг, залучити нових клієнтів, підвищити ефективність своєї діяльності тощо [2]. Тому залучення міжнародних кредитів дає змогу розширювати можливості банківського кредитування на українському ринку банківських продуктів і послуг та виводити його на новий рівень.

Наступним зовнішнім чинником, який впливає на ринок банківських продуктів і послуг є інфляція. Варто зазначити, що індекс інфляції є одним з найголовніших показників, який використовується для вирішення багатьох питань банківської системи, політики держави, перегляду грошових доходів фізичних і юридичних осіб. Згідно даних Державної служби статистики України, щорічні темпи інфляції у період 2007 - 2014рр. коливаються у діапазоні від 16,6 % до 24,9 %. За цей період зафіксовано найвищий показник інфляції у 2014 р. – 124,9 %, а найнижчий у 2012 р. – 99,8%, проте у 2014 році значно зріс, а саме на 24,4% у порівнянні з попереднім роком (рис. 5).

Варто зазначити, що сьогодні внаслідок зростання інфляції та нарощування грошової маси ринок банківських продуктів і послуг постає перед проблемою порушення своєї стійкості внаслідок знецінення основних платіжних засобів та національної валюти. Тому банки шукають можливості збільшення своїх доходів в період інфляції, шляхом розробки та впровадження нових банківських продуктів і послуг.

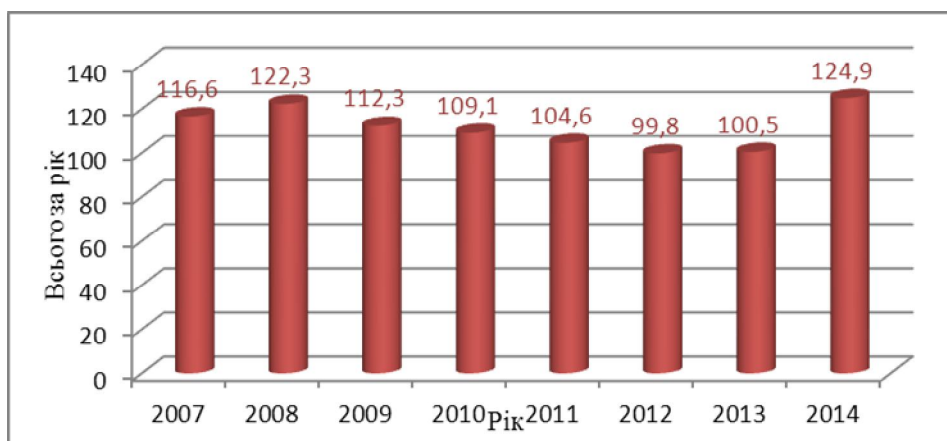

Рисунок 5 – Динаміка щорічних індексів інфляції в Україні за 2007-2014рр.
Джерело: складено на основі [5]

Так, у 2014 році користувалися більшим попитом на ринку банківських продуктів і послуг короткострокові депозити, оскільки багато фізичних та юридичних осіб не готові розміщувати вільні кошти на термін більше одного місяця або вилучають їх через нестачу грошових ресурсів, тому банки переорієнтовуються на короткострокові фінансові ресурси. Сьогодні найпопулярнішими стали короткострокові депозити ПАТ Приватбанку: Депозит Плюс та Стандарт, за якими відсоткова ставка в гривнях за 1 міс. 20% і 19% відповідно, 3 міс. – 22% і 21%, а в доларах 1 міс. 10% та 9,5%, 3 міс. – 11% і 10,5%, проте останній дозволяє частину відсотків зараховувати на рахунок "Бонус +" [6].

ПАТ Райффайзен Банк Аваль пропонує такі короткотермінові вклади: Класичний, Ощадний та Бонус, відмінність між якими полягає у тому, що Класичний і Бонус дозволяє відкрити депозит на 1 міс. (гривневий 8,25% і 8% відповідно, доларовий 2,5% і 0,5% відповідно), 2 міс. (гривневий 8,25% і 9%, доларовий 2,5% і 0,5%) та 3 міс. (гривневий 11,25% і 10%, доларовий 3% і 1%), а вклад Ощадний тільки на 3 міс. під 10,75% в гривнях і 2% в доларах [7].

ПАТ Ощадбанк пропонує вклади строком на 3 місяці, а саме Капітал, Гнучкий та Пенсійний із ставкою у гривнях 18%, 16,5% і 18,25% відповідно та у доларах 8%, 6,5% і 8%, проте вклад Класичний дає можливість відкрити депозитний рахунок на тиждень, 2 тижні, 1 місяць та 3 місяці із ставкою у гривнях 17%, 17,5%, 17,75% й 18% відповідно та у доларах – 7%, 7,25%, 7,5% та 8% [8].

Поряд з тим, банки пропонують клієнтам різноманітні кредитні картки, які є зручним способом легко і швидко отримати додаткові грошові кошти та особливо актуальні в умовах інфляції. Так, ПАТ Приватбанк пропонує своїм клієнтам картку «Універсальна», яка дає змогу зберігати власні гроші й одержувати додатковий дохід у розмірі 10% річних на залишок особистих коштів понад 100 грн., кредитний ліміт до 25 тис. грн. та пільговий період користування 55 днів [6]. ПАТ Райффайзен Банк Аваль пропонує кредитні картки «Прозора» та «FISHKA», які дають їх власникам 57 днів без відсотків, оплата лише в разі користування тощо [7]. Найпопулярніша кредитна картка ПАТ Ощадбанку MasterCard Standard з допомогою якої можна отримувати готівку в банкоматах на вигідних умовах або оплачувати товари та послуги в торговельно-сервісній мережі по всьому світу [8].

Висновок. Отже, зовнішні фактори чинять значний вплив на розвиток та стан ринку банківських продуктів і послуг України, а саме на формування ціни, попиту і пропозиції на існуючі та новостворені банківські продукти і послуги, на склад клієнтської бази банків тощо. На них неможливо впливати, а банкам необхідно швидко та якісно реагувати на їх зміну.

Перелік посилань.

1. Офіційний сайт: Банки України [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://bank-ua.com>.
2. Офіційне інтернет-представництво: Національний банк України [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/>.
3. Офіційний сайт: Аналіз банків України: огляди, графіки, факти [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://bankografo.com>.

4. Офіційний сайт: Український банківський портал [Електронний ресурс] - Режим доступу : <http://banker.ua/officialrating/investment/>
5. Офіційний сайт: Державна служба статистики України [Електронний ресурс] - Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>
6. Офіційний сайт: Приватбанк [Електронний ресурс] - Режим доступу : <https://privatbank.ua/ua/>
7. Офіційний сайт: Райффайзен Банк Аваль [Електронний ресурс] - Режим доступу : <http://www.aval.ua/>
8. Офіційний сайт: Ощадбанк [Електронний ресурс] - Режим доступу : <http://www.oschadnybank.com/ua/>
9. Ковальчук К.Ф. Банківські операції [Електронний ресурс] : [навч. посібник] / К.Ф. Ковальчук, І.В. Вишнякова, Л.М. Савчук, І.Г. Сокиринська. – К.: Центр навчальної літератури, 2013. – 326с.
10. Лагутін В.Д. Кредитування: теорія і практика [Електронний ресурс]: [навч. посібник] / В.Д.Лагутін. – 3-тє вид., перероб. і доп. – К.: Т-во "Знання", КОО, 2002. – 215 с. Режим доступу: <http://readbookz.com/books/109.html>

Стаття надійшла: 22.02.2015 р.
Рецензент: д.е.н., проф. Міщенко В.А.

УДК 69.003.330

JEL Classification: M 21, L 74, R 31

ФАКТОРИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ЗАГОСТРЕННЯ КРИЗОВИХ ЯВИЩ

Куклінова Т.В., к.е.н.

Одеський національний економічний університет

Предметом дослідження є теоретичні та методологічні аспекти виявлення факторів конкурентоспроможності будівельних підприємств в умовах загострення кризових явищ. Мета дослідження: визначення ключових факторів, які призвели до зниження конкурентоспроможності будівельних підприємств, виникнення недобудов та розробка практичних рекомендацій щодо введення в експлуатацію незавершеного житлового будівництва. Методи наукового абстрагування, аналізу та синтезу, порівняльний аналіз, принципи системного аналізу, частотний контент-аналіз вітчизняних і зарубіжних наукових публікацій застосовано при дослідженні факторів конкурентоспроможності будівельних підприємств. Досліджено специфіку діяльності підприємств на ринку житлового будівництва на регіональному рівні в умовах загострення кризових явищ. Проаналізовано ключові фактори зниження конкурентоспроможності будівельних підприємств. Розглянуто проблеми інвестування у будівництво житлової нерухомості, специфіку захисту прав інвесторів довгобудів. Запропоновано створення єдиного механізму добудови незавершених об'єктів житлового будівництва з врахуванням інтересів держави, будівельних підприємств, приватних інвесторів, вдосконалення українського законодавства з метою захисту інтересів приватних інвесторів. В статті отримано нові наукові результати, які в сукупності вирішують важливе наукове, практичне завдання добудови незавершених житлових об'єктів. Отримані положення можуть бути використані в діяльності будівельних підприємств, органів державної влади, подальших наукових дослідженнях. Причинами виникнення недобудов є: брак фінансування, скорочення обсягів іпотечного житлового кредитування, зниження реальних доходів населення, безграмотний підхід до витрачання грошей будівельними підприємствами, «бюджети» для вирішення будівельних питань, відсутність страхових фінансових резервів у забудовників, недостатність державних коштів для реалізації житлових програм, відсутність банківського кредитування та недовіра приватних інвесторів до будівельної галузі. Пропонується створити сприятливі умови, при яких зниження собівартості завершення будівництва, навіть самого проблемного об'єкта, зробить його добудову рентабельним для нового забудовника, зокрема, за рахунок пільг по оподаткуванню, пайовому внеску на інфраструктуру та інших преференцій.

Ключові слова: недобудови, незавершене будівництво, приватний інвестор, будівельні підприємства, інвестиції у новобудови, девелопер.